

CONCERNING ORGANIZATION OF HUNTING IN OLD RUS

Hunting occupied an important place in the structure of Old Rus economy. Its products were significant items in trade with other tribes and countries. But it was rather a response to heightened requirements of the outer market in fur, than an evidence of backwardness in the social development and prevalence of primitive forms in economy. Archaeological findings related to that field are not numerous, which is a result of the hunting specificity. In this respect of great interest are findings from settlement Borki-3 in the Bryansk Region. It is a single relic of professional hunters of the Old Rus state which is completely studied.

Одержано 26.12.90

АСКОЛЬД І ОЛМОШ

М. Ю. Брайчевський

Стаття присвячена проблемі русько-мадярських відносин у IX ст. — в часи великої мандрівки мадярських племен з Наддоници до Трансільванії. Автор стверджує мирний в основному характер тих стосунків, що спричинилися до утворення дружнього союзу київського хагана Аскольда і мадярського ватажка Олмоша.

Русько-угорські відносини в IX ст., безпосередньо перед міграцією мадярських племен у Панонію, непогано висвітлені в спеціальній літературі, але не можна сказати, що всі аспекти проблеми знайшли своє остаточне вирішення¹. І справа не лише в тих розбіжностях, що мають місце, скажімо, з приводу гіпотетичного панування угрів (хоча б протягом короткого часу) над Києвом та іншими містами Русі або щодо реальності збройних сутичок між переселенцями і корінним населенням Наддніпрянщини, а в тому, що історія русько-угорських стосунків розглядається поза врахуванням становища Київської Русі і загального напрямку її політики. Саме цьому сюжету присвячуємо пропонуваній стюд.

Прабатьківщиною мадяр прийнято вважати Урал. Деякі дослідники, далі, не без підстав говорять про кавказьку або кубанську правітчизну, маючи на увазі більш-менш тривале перебування угорських племен на Північному Кавказі, де вони відомі під іменем ононгурів². У першій половині IX ст. мадяри заселили область Наддоници, утворивши там широке об'єднання, що мало назву Леведії³. Власне звідси починається їх достовірна історія, забезпечена писемними джерелами. Через певний час (тривалість його по-різному оцінюється вченими) під тиском печенігів угри відійшли на захід у країну Ателькузу (Етелькьоз)⁴. Локалізація цієї країни в працях сучасних істориків відбиває деяку непевність, але загалом не викликає сумніву: йдеться про територію між Нижньою Наддніпрянщиною і Дунаєм. Саме на цей час припадає встановлення безпосередніх і тісних контактів мадяр з Київською державою.

Головну проблему в нашому сюжеті становить хронологія. Літописні тексти більш-менш упевнено говорять про мадярську інвазію лише стосовно часів Олега: «В льто 6406. Идоша угри мимо Киева горою, еже ся зоветь нынѣ Угорское, и пришедь же к Днѣпру сташа всжами; бѣша бо ходяще аки се половци. Пришедьше от востока и устремишася черес горы великия, яже прозвашася горы Угорския; и почаша воевати на живущая ту волохи и словѣни»⁵. Це повідомлення можна розуміти двоюко: мадяри вперше з'яви-

© М. Ю. БРАЙЧЕВСЬКИЙ, 1994

лися під Києвом близько 898 р. або цього ж року вони рушили на захід і перейшли Карпати, спустившись до Трансильванії.

Іноземні джерела не вносять у це питання належної ясності. У літературі визнанням користується хронологія, запропонована ще в минулому столітті Д. Паулером⁶. За такою схемою: виникнення Леведії — 836—838 рр., переселення до Етелькьозу — 889—890 рр., перехід через Карпати і початок «зайняття батьківщини» — 895—896 рр. Однак цю загальноприйнятну схему можна взяти під сумнів, зокрема її середню ланку. Константин Багрянородний обмежує перебування у Леведії трьома роками, а згідно з поширеним поглядом воно було найтривалішим етапом міграції і розтяглося більш як на півстоліття. Не можемо категорично наполягати на датуванні переселення в Етелькьоз початком 40-х років IX ст., але маємо серйозні підстави думати, що сталося це набагато раніше, аніж прийнято вважати, принаймні — ще до 882 р.

Ось факти, засвідчені літописами і прекрасно відомі вченим:

1. Поблизу Києва в IX ст. і пізніше існувало урочище Угорське (інакше — Угорська гора). Саме там було вбито останнього представника династії Києвичів⁷ (в наш час це місце зберігає назву «Аскольдова могила»).

2. В урочищі Угорському був Олмин двір (ця назва жила ще в XII ст.)⁸. Олма (Ольма) — дуже точна давньоруська транскрипція імені мадярського вождя Олмоша, батька Арпада і сучасника Аскольда. Деякі літописні тексти дають форму «Альма» — явно книжного походження (в мадярській мові «А» вимовляється як «О»). Наявність двох варіантів робить зіставлення літописного Олми з Олмошем абсолютно незаперечним.

3. Літописний Олма (Олмош) після підступного вбивства Аскольда поставив на могилі убитого хагана церкву св. Миколи⁹.

Попри всю лаконічність цих повідомлень, вони дають підстави для дуже істотних і відповідальних висновків.

Урочище Угорське в літературі неодноразово привертало увагу. Виникнення топоніма намагалися пов'язати з поселенням угорських купців, що постійно мешкали в київській околиці, або за цитованим літописним повідомленням про стоянку угрів попід стінами руської столиці в ході руху на захід. Обидва припущення мають під собою певні підстави¹⁰.

Перша гіпотеза має деяку правдоподібність, бо Київ дійсно підтримував жваві торговельні зв'язки з Угорщиною, і подібна купецька колонія справді могла з'явитися. Але саме по собі це припущення нічого не пояснює, оскільки Олмин двір навряд чи вкладається в ту схему. Олма в кожному випадку не був торговцем, а отже прямого відношення до купецького осередку не мав. І коли в Угорському протягом X—XIII ст. реально мешкали вихідці з Угорщини, то це, мабуть, мало зумовлений характер: мадярські негоціанти селилися тут тому, що для цього були якісь особливі умови.

Друге припущення потребує поточень, зокрема стосовно хронології. Урочище Угорське вже існувало в 882 р., коли було вбито Аскольда (пор. в «Повісті временних літ»: «Олег приплу подъ Угорское, похоронивъ вои своя, и присла ко Аскольду и Дирови, глаголя...»¹¹). Отже, за всіх умов не події 889—896 рр. породили топонім.

Отже, назва «Угорське» і розташований тут Олмин двір ведуть нас в до-олеговий час. Тому змушені відсунути початок безпосередніх русько-мадярських відносин і контактів принаймні до епохи Аскольда.

Повернемося до літописної дати 6406. Звичайно її переводять у сучасне літочислення за візантійською системою хронології, як 898 р. Але в цьому випадку вона не знаходить опори в інших джерелах: на рубежі IX—X ст. мадяри вже спустилися з південних схилів Карпат у долину Тиси. Чи маємо попросту ігнорувати цю дату, як це здебільшого робиться в літературі? Чи, може, треба шукати інших шляхів для інтерпретації?

Б. Рибаків показав, що для літописних статей, присвячених середині й другій половині IX ст. поряд з візантійською системою літочислення мало місце й застосування олександрійської системи, яка ставила Різдво Христово на 5500 р. від створення світу¹². У цьому випадку літописна дата буде відповідати 889 або 890 р., тобто дуже точно збігатиметься з тим літом, на

яке історіографічна традиція кладе перехід мадярських племен з Леведії до Етелькьоу. Враховуючи зміст літописної оповідки, робимо висновок, що мова йде про початок руху угрів на захід, за Карпати. Це — формальна підстава для постановки проблеми, актуальність якої самоочевидна, — наявність безпосередніх зв'язків Русі аскольдових часів з угорськими ватажками, і передусім, звичайно, з Олмошем.

Наявність у київській ономастиці Олмина двора промовляє багато про що. І насамперед про те, що перебування угорців у київській околиці до 882 р. не було таким короткочасним та епізодичним, як це прийнято думати. І зовсім даремно літописець XII ст. посилається на кочовий побут нових сусідів — ця обставина не заважала номадам шукати місць для поселення і за сприятливих умов осідати.

Двір — це замок, певний будівельно-господарський комплекс, розрахований на тривале функціонування¹³. Це не похідний табір з веж-наметів, що можуть згорнутися в перший-ліпший момент, а в деякому розумінні — матеріальне втілення феодалного володіння. Звідси випливає, що поява угрів у Наддніпрянщині і, зокрема, в районі Києва, становило собою не тимчасову зупинку на шляху до далеких паннонських земель, а мало характер осідання більш-менш значного демографічного масиву. Подальший рух на захід, принаймні на той момент, не стояв на порядку денному.

Поява мадяр на Київщині аж ніяк не супроводжувалася жодними сутичками чи ексцесами. Навпаки, за всіма даними вона проходила мирно, з відома і за згодою київської адміністрації. Це призводить до цілком законномірного і обгрунтованого висновку про русько-мадярський союз у другій половині X ст. (точніші дати поки що не називаємо)¹⁴.

У цьому зв'язку особливий інтерес становить літописна згадка про Миколаївську церкву, збудовану Олмошем на могилі Аскольда. Про те, що Русь в середині IX ст. прийняла християнство, добре відомо¹⁵. Цей факт підтверджується різними джерелами, серед яких перше місце належить Окружному посланню (енцикліці) патріарха Фотія — свідка й учасника тієї події¹⁶. Сам Аскольд при хрещенні дістав ім'я Миколи¹⁷; отож спорудження над його похованням церкви в ім'я патрона було акцією цілком природною. Увагу привертає, однак, ім'я фундатора.

Справа в тому, що в джерелах з приводу цього є розбіжності. «Повість временних літ» без будь-яких вагань чи застережень називає будівельником церкви Олму: «на той могилі поставил Ольма церковь святого Никола»¹⁸. Ця ж версія подана в Новгородському першому літописі і в ряді інших зведень¹⁹. Деякі кодекси взагалі не називають ім'я фундатора. Натомість, «Синопис», написаний у Києві в другій половині XVII ст., твердить, що церква була споруджена княгинєю Ольгою²⁰. Подібний варіант наявний і в деяких (нечисленних) літописних творах пізнього походження (наприклад у Тверському літописі кінця XVI ст.²¹).

Частина дослідників²² віддає перевагу версії «Синописиса», вважаючи, що київська княгиня, яка прийняла християнство в середині X ст. має більше підстав претендувати на роль будівельника храмів, аніж невідомий Олма. Однак ця поправка виглядає абсолютно неймовірною.

Навряд чи можна думати, що пізній літописець (ким би він не був) міг слухати добре відому йому княгиню-просвітницю, зараховану до лика святих, з угорським ватажком, пам'ять про якого в Києві тих часів була вже втрачена і зберігалася тільки у назві замку. Тому припустити тут неусвідомлену помилку не можна. Та ще менше підстав бачити цілеспрямовану підтасовку: в цьому не було ніякої потреби, ані сенсу. Весь лад літописного матеріалу свідчить проти такого припущення. Головним завданням давньоруських хроністів було утвердження престижу Рюрикового дому, до якого силою шлюбних відносин належала Ольга. Важко уявити, щоб літописець свідомо принизив заслуги київської княгині, дуже популярної і у церкві, і в феодалному середовищі заради того, щоб незаслужено приписати ту акцію маловідомому Олмі.

І вже зовсім неймовірно, щоб жоден з численних кодифікаторів, редакторів та переписувачів не викрив похибки і не вніс необхідну поправку. Але

в нашому розпорядженні маємо факти зворотнього характеру. В одному з рукописів Софійського першого літопису спочатку було написано «Олгин двір» і «Олга», а далі виправлено на «Ольмин» і «Олма». Отже другий варіант є первинним і справжнім.

Навпаки, поява імені Ольги замість імені малярського вождя в пізніх хроніках виглядає цілком закономірною. Автори XVI—XVII ст., природно, вже не знали Олмоша, але їм було добре відомо, що бабка Володимира Святого хрестилася в Константинополі в середині X ст. і як християнка повинна була турбуватися про процвітання нової релігії в своїй країні. Тому, зустрівши у відповідному контексті невідоме їм ім'я малярського зверхника, вони, спираючись на співзвучність, «виправили» його на ім'я київської княгині.

Тим часом факт спорудження церкви над могилою убитого Аскольда виглядає дуже красномовно. І особливо, коли зважити на особу фундатора. Він свідчить не просто про союзницькі відносини між двома державами, а й про особливу сердечність тих стосунків.

У зв'язку з цим повернемося до питання про еventуальні сутички Русі з угорцями в період між 860 і 882 рр. Доводиться рахуватися в тим, що йдеться про добу середньовіччя, а феодална система передбачає по суті єдину схему взаємин поміж можновладцями — васалітет.

Висловлена в літературі гіпотеза про панування Олмоша над Києвом зазнала гострої критики. Вона базується на одному лише джерелі — Хроніці нотарія короля Бейли, відомій під іменем *Gesta Hungarorum*²³ і написаній, як припускають, близько 1196—1203 рр. У цьому творі дійсно йдеться про війну між мадярами і давньоруськими князями, внаслідок якої був, нібито, встановлений угорський протекторат над головними центрами Русі.

Але це повідомлення письменника, що жив трьома століттями пізніше описуваних подій, вимагає дуже обережного ставлення з боку дослідників. Воно надто далеко від історичної дійсності. Текст насичений анахронізмами і помилками. І мова не про дрібні неточності чи похибки (як, скажімо, згадка марки — грошової одиниці, введеної в Угорщині лише в середині XII ст., або зарахування до числа діючих сил половців, що вперше з'явилися в українських степах після смерті Ярослава Мудрого). Мова про серйозніші речі, які в період, коли писався твір нотарія, мали принципове значення.

Так, за твердженням нотарія, Олмош підкорив собі не лише Київ, а й Суздаль, Володимир-Волинський і Галич. Жодного з цих міст у IX ст. не існувало. Володимир-Волинський був заснований наприкінці X ст., за правління Володимира Святославовича. Галич як удільна столиця та значне місто виник лише в середині XII ст. Суздальська земля в часи Олмоша й Аскольда взагалі не входила до складу Русі, а сам Суздаль ще не починав розбудовуватися. Але натомість наприкінці XII — на початку XIII ст. (коли писалася хроніка нотарія) це справді були головні державні центри Русі; в них зосереджувалися всі основні важелі внутрішнього, а надто міжнародного життя.

Оповідання нотарія, поза сумнівом, становить собою політичну легенду, що переслідувала певну практичну мету. Саме в той час угорський король активно втручався в галицькі справи, прагнучи встановити свою зверхність над південно-західною частиною Русі. Досить згадати події 1188—1190²⁴ або 1214—1219 рр.²⁵, аби чітко уявити собі обстановку, в якій створювалася легенда, і ті політичні мотиви, що викликали її до життя. Саме прагнення, зафіксоване згодом Спишською угодою 1214 р.²⁶, потребувало подібного історичного обґрунтування. До подій та колізій IX ст. все це, звичайно, відношення не мало.

Якби у нас не було давньоруських літописів, Константина Багрянородного, східних авторів та інших документів, можна було б припустити, що в основі легенди (в тій частині, яка нас зараз цікавить) лежить історичне ядро, хоча й переосмислене в світлі пізнішої політичної ситуації. Але жодне джерело не підтверджує не тільки панування мадярів над нашою країною, а й взагалі реальність будь-якого конфлікту між ними. Це виглядає неймовірним, коли припустити, що подібний конфлікт мав місце. Неможливо, щоб

літописи, говорячи про русько-угорські стосунки, жодним словом, жодним натяком не прокопилися про подібне. Адже зберегли вони відомості і про аварське іго²⁷, і про хозарські претензії²⁸, і про сутички з печенігами²⁹ та іншими номадами тюркського походження. Вважаємо, що мовчання іноземних джерел теж є дуже показовим.

Русько-угорський альянс³⁰ — союз Аскольда і Олмоша — був викликаний до життя політичною обстановкою, що склалася на сході Європи в середині IX ст. Він мав під собою солідну базу. Русь на той час досягла високого ступеня могутності³¹. Аскольд безперечно був найвидатнішим діячем початкової стадії в історії Русі, справжня роль якого досі як слід не оцінена. Виною цьому — Ольгова легенда, що виникла після перевороту 882 р. у зв'язку з язичницькою реакцією, і становила собою відверту політичну диверсію³². Реальні відомості про Аскольда та його діяльність з літописних кодексів старанно вилучалися й натомість подавалися очевидні фальсифікати. Вони мали на меті максимально принизити і дискредитувати пам'ять про вбитого хагана, волею редакторів «Повісті временних літ» перетвореного на варяга і Рюрикова боярина; узурпатора київського престолу. Натомість його вбивця і дійсний загарбник Києва, Олег всліяко піднімався на щит³³.

Політичний стан Русі за часів Аскольда найбільш адекватно змальовують походи на Царгород, що справили колосальне враження на імперську громадськість³⁴. Не менш переконливо виглядають і події меншого масштабу, подібні посольству санарійців (населення східної Грузії) 854 р. з проханням про допомогу проти арабів³⁵. Мусульманський письменник ал-Якубі, розповідаючи про цей епізод, називає київського зверхника (Аскольда) поряд з хозарським каганом і ромейським (візантійським) царем — як трьох наймогутніших володарів Східної Європи.

Не бачимо ані можливості, ані потреби в нашому випадку заглиблюватися в цю проблему, яка вимагає уважного дослідження. Але підкреслимо, що піднесення соціального життя Русі знайшло своє відображення в усіх аспектах, включаючи прийняття християнства і виникнення літописання.

Важливо констатувати, що такий гучний вихід Русі на міжнародну арену в середині IX ст. не був випадковим, і що Русь аскольдових часів становила собою могутню державу — гідного контрагента і Хозарії і Візантії. Без врахування даної обставини історія взаємозв'язків Києва з мадярами навряд чи здужає знайти правильну інтерпретацію.

Основне вістря політики Аскольда було орієнтовано на південь і південний схід, в бік Причорноморщини і Приазовщини, Криму та Північного Кавказу. У той час там порядкували Візантія та Хозарський каганат — держава, що зберігала сліди колишньої могутності, але вже починала занепадати. Будівництво Саркела візантійськими інженерами на замовлення каганату с одним із симптомів започаткованої кризи³⁶. Важливим фактором була активність Арабського халіфату, що в той час набирав сили.

З Хозарією, що втратила наступальні потенції, Аскольд намагався підтримувати добросусідські відносини — з цілком зрозумілим прагненням забезпечити собі лівий фланг при просуванні на південь, проти агресивнішої імперії. Серед країн, куди були спрямовані аскольдові походи, Хозарія не значиться. Але найкращим свідченням тієї орієнтації виступає безсумнівний факт, що київський хаган не поспішав визволити з-під хозарської залежності східнослов'янські «племена» сіверян, вятичів, родимичів, змушених визнати її ще у VIII ст.³⁷

Мадяри з Леведії теж були підданцями Хозарії (свідчення Константина Багрянородного не полишас в цьому жодних сумнівів³⁸), і як такі користувалися її протекторатом. Але в середині IX ст. той протекторат став цілком номінальним. Каганат сам дуже страждав від ворожих інвазій, з числа яких найзагрозливішою була печенізька. У другій половині IX ст. печеніги утворили четверту військово-політичну силу в межах Східної Європи³⁹, рахуватися з якою мусив навіть Константинополь.

У літературі визнано, що саме печенізька навала була імпульсом, що спонукав мадарські племена пересуватися з Наддонщини до Наддніпрянщини. Але сама по собі зміна місця не відіграла серйозної ролі: для кочівників

кілька сот кілометрів не становили неперборної перешкоди. Дуже швидко печеніги зайняли всю степову зону — аж до Дунаю включно — загрожуючи й лісостепу. Тому сам по собі географічний аспект нічого не значить: Етелькюз був таким же приступним для нового ворога, як і Леведія.

Внутрішній сенс переселення полягав у зміні політичної приналежності обох земель і в державних кордонах (при всій їхній ефемерності). Перейшовши з Наддонщини до Наддніпрянщини, мадяри з Хозарії потрапили в Русь. Навряд чи то був випадковий, не продуманий як слід крок. Події засвідчили, що каганат не здатний повною мірою стримати печенізький натиск. Треба було шукати нового, перспективнішого спільника. Таким і виявився Аскольд — хаган Київської Русі, що переживала період соціального піднесення.

Зі свого боку і київський цар, що виконував сміливі політичні заміри і водночас мусив думати про зміцнення східних кордонів своєї держави від тих же печенігів, був кровно зацікавлений у союзі з Олмошем і в мадярській підтримці. Тому дружні стосунки між обома зверхниками мали вагому політичну підвалину.

Захоплення 882 року Києва Олегом і вбивство Аскольда докорінно змінили ситуацію. Нова династія, що почувала себе (принаймні на перших етапах) завойовниками у власній країні, не могла повною мірою продовжувати політику свого попередника. Головні сили Олега поглинала боротьба з «племінною» автономією — необхідність знову і знову підкоряти древлян, уличів, тиверців і т. д.

У нових умовах і Олмошу довелося переглянути свою політичну концепцію. До 889—890 рр. мадяри, мабуть, залишилися у Наддніпрянщині. Але чим далі, тим більше їх перебування тут втрачало сенс. Наслідком став останній етап міграції, під час якого угорці знайшли собі надійне пристанище за Карпатським хребтом. Хронологічно цей етап охопив 5 років (890—895 рр.) У 896 році перші загони мадяр вийшли в Паннонську долину.

Примітки

¹ Шушарин В. П. Русско-венгерские отношения в IX в. // Международные связи России до XVII в.— М., 1961.

² Перени Й. Взаимоотношения между венграми и восточнославянскими племенами // Studia Slavica.— 1959.— Т. 2.— № 1—4.

³ Const. Porph. De administratio imperio // Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху раннего средневековья.— М., 1982.— С. 298, 299.

⁴ Там же.— С. 298.

⁵ ПВЛ.— М.— Л., 1950.— С. 21.

⁶ Pauler Lebedia, Etelköz // Millenarium — 1880.

⁷ ПВЛ.— С. 20, 21.

⁸ Там же.— С. 20.

⁹ Там же.

¹⁰ Брайчевський М. Ю. Коли і як виник Київ.— К., 1963.— С. 127; Толочко П. П. Історична топографія стародавнього Києва.— К., 1970.— С. 159—160.

¹¹ ПВЛ.— С. 20.

¹² Рыбаков Б. А. Древняя Русь. Сказания, былины, летопись.— М., 1963.— С. 163—165.

¹³ Довженко В. Й. Феодальний маєток в епоху Київської Русі в світлі археологічних даних // Археологія.— 1953.— Т. VIII.

¹⁴ Магнер Г. І. Русько-угорський союз IX ст. у світлі літописів // УІЖ.— 1969.— № 7.

¹⁵ Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі.— К., 1988.— С. 37—76.

¹⁶ Там же.— С. 49, 50.

¹⁷ Татищев В. Н. История российская.— М., 1962.— Т. 1.— С. 117.

¹⁸ ПВЛ.— С. 20.

¹⁹ Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов.— М.— Л., 1950.— С. 107; Устюжский летописный свод.— М.— Л., 1950.— С. 21.

²⁰ Синописис.— СПб., 1798.— Изд. 8.— С. 28.

- ²¹ ПСРЛ.— Т. 15.— С. 33.
- ²² Магнер Г. И. Вказ. праця.
- ²³ *Scriptores Regum Hungaricarum tempore Ducum regumque stirpis Argadianae Germanum*, v. *1 — Рос. пер.: Шушарин В. П. Указ. соч.— С. 135—145.
- ²⁴ *Ипатьевская летопись* — ПСРЛ.— 1962.— Т. II— С. 659—674.
- ²⁵ Там же.— С. 735—738.
- ²⁶ Грушевський М. Історія України-Руси.— 1905.— Т. III.— С. 510—513.
- ²⁷ ПВЛ.— С. 14.
- ²⁸ Там же.— С. 16.
- ²⁹ Там же.— С. 31, 47, 48 и др.
- ³⁰ Магнер Г. І. Вказ. праця.
- ³¹ Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі.— С. 40—43.
- ³² Брайчевський М. Ю. Коли і як виник Київ.— К., 1953.— С. 136—140; Брайчевський М. Ю. О первых договорах Руси с греками // Сов. ежегодник междунар. права.— М., 1980; Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі.— К., 1988.— С. 169—184.
- ³³ ПВЛ.— С. 18—20.
- ³⁴ Рыбаков Б. А. Древняя Русь.— С. 165—169; Сахаров А. И. «Дипломатическое признание» Древней Руси (860 г.) // ВИ.— 1976.— № 6.
- ³⁵ Новосельцев А. П. Восточные источники о восточных славянах и Руси VI—IX вв. // Древнерусское государство и его международное значение.— М., 1965.— С. 371, 372; Lewicki T. Zrodla arabskie do dziejow slowianszczyzny.— Wroclaw-Krakow.— 1956.— S. 263.
- ³⁶ Артамонов М. И. История хазар.— Л., 1962.— С. 288—323.
- ³⁷ Освобождение этих племен приходится на время после 882 г. См.: ПВЛ.— С. 20, 46, 47, 58, 59.
- ³⁸ *Const. Porph*; Развитие этнического самосознания... С. 298—299.
- ³⁹ Там же.— С. 297, 298.

М. Ю. Брайчевский

АСКОЛЬД И ОЛМОШ

В IX в. состоялась великая миграция венгерских племен, вынужденных под давлением печенежских орд переселиться из Подонья (Леведия) в Нижнее Поднепровье (Ателькузу) и далее — в Трансильванию. В результате первого этапа миграции мадьяры вышли из среды политического влияния Византии и попали в среду влияния Киевской державы. В Поднепровье возник союз киевского хана Аскольда с венгерским вождем Олмошем (отцом Арпада). Этот союз имел дружественный характер. Он распался после государственного переворота 882 г. в Киеве, в результате которого Аскольд был убит, а мадьяры отошли на запад, в Среднее Подунавье.

M. Yu. Braichevsky

ASKOLD AND OLMOSH

Great migration of Hungarian tribes took place in the 9th cent. Under the pressure of Pechenegi hordes the tribes were impelled to migrate from the Don river area (Levedia) to the Lower Dnieper area (Atelkuza) and then to Transylvania. As a result of the first stage of migration Magyars ceased to be under political authority of Byzantine and got into the sphere of interests of the Kiev state. That gave rise to the alliance between Kiev bhagan Askold and Hungarian leader Olmosh (Arpad's father) in the Dnieper territory. That alliance was not a formal but friendly one. It disintegrated after state coup in Kiev in 882, when Askold was killed and Magyars retreated westwards to the Mid Danube territory.